

THEORETICAL AND HISTORICAL PROBLEMS OF LAW AND POLITICS

DOI: 10.46340/eppd.2021.8.3.10

Oleksii Mendrin

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8458-6883>

Mariupol State University, Ukraine

CONSTRUCTION OF THE OTHER IN THE PROCESS OF FORMATION OF MACROPOLITICAL IDENTITY

Олексій Мендрін

Маріупольський державний університет, Україна

КОНСТРУЮВАННЯ ІНШОГО У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАКРОПОЛІТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

The article examines characteristics of the methods of constructing the Other, adopted in modern political science. The approaches of “othering” are becoming important ways of setting symbolic boundaries that enable identity formation at the macropolitical level.

The article traces changes in the interpretation of the concept of the Other in the discourse of philosophy and social sciences. The article explores the approaches to the construction of the image of the Other, presented in modern political theory. A set of characteristics is determined that define the logic of distinguishing the Other, as well as possible forms of their combination. The typology of the Other, which is widespread in political science studies, is considered, it is built around a combination of binary oppositions of internal and external, agonistic and antagonistic, temporal and spatial, one and multiple, a significant Other and a group that is not considered as a significant Other.

The article argues that the formation of a meaningful Other requires focusing attention on the differences that are perceived by the macropolitical community as fundamental one, which requires its construction on the basis of value contradictions.

The article also analyzes possible approaches to building the image of the Other and defining the symbolic boundaries that separate from it, doing so from the point of view of the need to involve them in the process of forming a macropolitical identity, which makes it possible to determine the criterion for assessing such construction.

The threats that may be posed by the formation of the internal Other for the process of macropolitical identity policy development are considered. It is pointed out that for a divided society, the practice of “othering” on certain cultural grounds pose a significant threat, which determines the need to develop an image of the Other, whose borders would coincide with the borders of the state.

The author concludes that the formation of symbolic boundaries in the construction of the Other is a complex and lengthy process that involves a combination of efforts of different political actors. Symbolic boundaries can be built on different grounds and, accordingly, differ in essential characteristics. It is important to understand the formation of macropolitical identity as the ultimate goal in the construction of the Other, which makes it possible to introduce criteria for analyzing the effectiveness and correctness of the process of such construction.

Keywords: the Other, macropolitical identity, typology of othering, symbolic boundaries, macropolitical identity formation strategy.

Аналіз поділюваних в суспільстві уявлень про характеристику Іншого є важливим джерелом знань як про використання механізмів конструювання колективних ідентичностей, так і символічної складової політики. Такі уявлення позначаються не тільки на тому, як громадяни відповідають на питання «Хто ми?», а й істотно впливають на оцінку ними легітимності політичного режиму.

Разом з тим, наявність сутнісних суспільних протиріч з ключових питань розвитку, роз'єднаність суспільства всередині країни, дають мало підстав для впевненості в успішності політичного майбутнього держави, створюють істотні загрози внутрішньої безпеки її розвитку. Каталізатором негативних тенденцій може служити невизначеність щодо змісту базових параметрів власної макрополітичної ідентичності. Сукупність вищевказаних чинників обумовлює актуальність даного дослідження, необхідність у вивченні того, як різні способи конструювання Іншого впливають на формування макрополітичної ідентичності.

Під макрополітичною ідентичністю в даній роботі ми будемо розуміти теоретичний конструкт, який використовується українськими¹ і зарубіжними² дослідниками на позначення підходів до ідентифікації членів спільноти, що співвідносять себе з державою.

Серед досліджень, присвячених вивченню різних аспектів впливу способів конструювання Іншого на формування макрополітичної ідентичності можна виділити роботи А. Абізاده, С. Акіпова, О. Попової, Н. Пашиної, М. Рябчука. Питання типологізації Іншого піднімалися в роботах О. Вевера, О. Малинової, С. Прозорова, А. Тріандафілліду.

Метою статі є аналіз підходів до конструювання образів Іншого, запропонованих політичною наукою, як частини процесу формування макрополітичної ідентичності.

Поняття Іншого спочатку виявляється затребуваним, але отримує різну інтерпретацію як в класичному (І. Г. Фіхте, Г. В. Ф. Гегель), так і в пізнішому, перш за все, екзистенціалістському (М. Хайдеггер, Ж. П. Сартр, П. Тілліх та ін.) філософському дискурсі. В рамках останнього, у фокусі уваги філософів виявлялися такі аспекти, як діалогізм (М. Бубер), комунікативна природа взаємини Іншого і Я (Е. Левінас), їх взаємозумовленість (Ж. П. Сартр), здатність Іншого ставати умовою формування Я (Ж. Делез, Ж. Дерріда). До найбільш значущих для політичної науки досягнень цієї, останньої, концептуалізації поняття Іншого можна віднести: екстраполяцію поняття на феномени міжгрупової взаємодії, де з'являються колективні (групові) актори, а також спроби типологізувати Іншого, осмислити репертуар його ролей в процесі конструювання колективного Я.

Поширення концепту «Іншого» в дискурсі суспільних наук відбувається у 1970-х роках, коли поняття починає широко використовуватись у контексті досліджень питань расових, етнічних, гендерних відносин³. Академічну зацікавленість у сутності процесів «іншування» стимулювала робота Е. Саїда, присвячена орієнталізму і конструюванню образу Сходу європейцями⁴. Використання поняття в рамках історичних, соціологічних, антропологічних, політичних, культуральних, міждисциплінарних соціальних досліджень, тим не менш, не стало підставою для його аналітичного структурування та концептуальної чіткості, що створює «загальну проблему у дослідженнях ідентичності [...] породжуючи хронічний безлад при визначенні, кому «іншість» можна приписати»⁵. В основі визначень, запропонованих у словниках та авторських наукових публікаціях, центральним та спільним залишається фактор співвіднесення індивідуального або колективного Я з Іншим, для визначення за допомогою контрасту⁶, конституювання автентичності комунікації (в трактуванні Н. Лумана)⁷, отримання

¹ Пашина, Н. (2019). Макрополітична ідентичність як фактор політичної безпеки у багатоскладових суспільствах. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*, 26, 164-173; Угрин, Л. (2013). До проблеми визначення поняття «макрополітична ідентичність» як різновиду колективних ідентичностей. *Методологія політичної науки: матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Перші методологічні читання (Львів, 20-21 лютого 2013)*, 85-87.

² Малинова, О. (2010). Символическая политика и конструирование макрополитической идентичности в постсоветской России. *Полис. Политические исследования*, 2, 90-105.

³ Genoni, M. R. (2010). Otherness, History of. [in:] Jackson, R. L. (ed.) *Encyclopedia of identity*. Thousand Oaks: SAGE, 528.

⁴ Johnson, C., Coleman, A. (2012). The Internal Other: Exploring the Dialectical Relationship Between Regional Exclusion and the Construction of National Identity. *Annals of the Association of American Geographers*, 102 (4), 865.

⁵ Там само, 864.

⁶ Brooker, P. (2003). *A Glossary of Cultural Theory*. London: Arnold, 183.

⁷ Кравченко, С. (2011). *Словарь новейшей социологической лексики: теория, понятия, персоналии (с английскими эквивалентами)*. Москва: МГИМО-Университет, 109.

розуміння ідентичності¹, здійснення ідентифікації². Поняття як іменник використовується на позначення того/тих, хто відрізняється від Я (oneself), як дієслово – відрізнення, маркування, категоризації, іменування, ідентифікації, визначення місця (place) і виключення тих, хто не відповідає соціетальним нормам³.

Затребуваним концепт Іншого стає в різних напрямках політичної науки. Він займає значне місце в дослідженнях зовнішньої політики і міжнародних відносин, де, як видно, держави і макрополітичні спільноти, що стоять за ними, складають більш значиму і помітну основу для уявлення про Іншого. А. Вендт зазначає, що змістом щоденної повістки міжнародної політики є триваючий, такий, що проходить на рівні держав, процес співвіднесення ідентичностей з Іншими, а управління цим процесом – «базова практична проблема зовнішньої політики», етичним виміром якої стає саме ставлення до Іншого⁴. Для опису такого відношення А. Вендт застосовує уявлення про наявність трьох ідеальних типів культури взаємодії: гоббсівський, локівський і кантівський, в основі яких лежить, відповідно, уявлення про Іншого як про ворога, конкурента і друга⁵.

Як пояснювальна модель, концепт Іншого актуальний у вивченні розвитку ідеологій, в тому числі, націоналізму, формування різних напрямків державної політики, окремих напрямків політичного розвитку.

Найбільш релевантною, з точки зору використання в рамках широкого спектру політичних досліджень, видається характеристика Іншого як «зовнішньої по відношенню до Я групи, в діалогічному зіставленні з якою здійснюється ідентифікація Я», яка, «як правило, розглядається в контексті конструювання колективних ідентичностей, перш за все – національних / макрополітичних і етнічних»⁶.

При збереженні певних відмінностей у визначеннях, незмінно присутньою в сутності концепту лишається функція, від самого початку задана в логіці, що вимагає існування Іншого, – визначення кордонів індивідуального або колективного Я (незалежно від того, наскільки реальними або «уявними» вони є, співвідноситься вона з мікро або макросоціальними об'єднаннями), що дозволяє формувати уявлення про набір його якостей. Побудовування кордонів, завдання умов для їхнього формування, а також змін, залишаються одними з найбільш значущих результатів конструювання Іншого. Таке конструювання є складним, багатоетапним процесом, який поєднує різні компоненти. З одного боку, його складають елементи, що привносяться акторами, які здійснюють таке конструювання і задіяні ними стратегії дискурсивного поєднання цих елементів. З іншого боку, конструкція включає вже існуючі в колективній свідомості уявлення щодо основних структуруючих образи символів і характеристик, а також поширені в суспільстві практики, в тому числі, націлені на підтримку цих уявлень.

Характеристика умов формування кордонів, що варіюються між конфліктним і позитивним, спатіальним і темпоральним, одиничним і множинним, внутрішнім та зовнішнім вимірами, задає підстави для типологізації та класифікації Іншого.

В традиції, висхідній до робіт Дж. Міда, розрізняють «базового» (generalized) і «значущого» (significant) Іншого, щодо яких індивід, у процесі соціалізації, формує уявлення про сприйняття себе. «Базовий» Інший може бути представлений як «соціальна спільнота» (social community), з чіткими загальними установками, цінностями, переконаннями співвідносяться персональні, дозволяючи сформувати «погляд на себе з точки зору інших»⁷. При цьому, в рамках політичних досліджень саме логіка вирізнення та впливу значущого Іншого набуває особливого значення⁸.

¹ Classen, A. (2005). Other, the, European views of. [in:] Horowitz, M. C. (ed.) *New dictionary of the history of ideas*. Farmington Hills: Thomson Gale, 4, 1691.

² Малинова, О. (2017). Дискурсивное использование Другого. [in:] И. С. Семенов (Ред.), *Идентичность: Личность, общество, политика. Энциклопедическое издание*. Москва: Весь мир, 661.

³ Mountz, A. (2009). The Other [in:] Gallaher, C., Dahlman, C., Gilmartin, M., Mountz, A., Shirlow, P. *Key concepts in Political Geography*. Thousand Oaks: SAGE, 328.

⁴ Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. New York: Cambridge University Press, 21-22.

⁵ Там само, 313.

⁶ Малинова, О. (2017). Дискурсивное использование Другого. [in:] Семенов, И. (ред.) *Идентичность: Личность, общество, политика. Энциклопедическое издание*. Москва: Весь мир, 661.

⁷ O'Neil, N. B. (2010). Social Constructionist Approach to Personal Identity. [in:] Jackson II, R. L. (ed.) *Encyclopedia of Identity*. Thousand Oaks: SAGE, 2, 739-740.

⁸ Adams, T. E. (2010). Social Constructivist Approach to Political Identity. [in:] Jackson II, R. L. (ed.) *Encyclopedia of Identity*. Thousand Oaks: SAGE, 2, 742-743.

Як «необхідну», таку, що «передбачає існування» для процесу формування національної ідентичності, описує роль Іншого А. Триандафіліду, спираючись у своєму дослідженні на концепт національної ідентичності В. Коннора і теорію націоналізму та соціальної комунікації К. Дойча¹. Беручи за основу функціональний аспект трактування національних відмінностей, вона стверджує, що національна ідентичність виражається в розходженні відчуття близькості однієї групи щодо іншої. При цьому «нація не є просто групою, об'єднаною вірою в спільне походження або спільною мовою, поділюваними культурними традиціями чи просто територіальним об'єднанням. Це група людей, які мають більше спільного один з одним, ніж зі сторонніми. Таким чином, для існування нації необхідна якась зовнішня група, в протиставленні якої перевіряється єдність та однорідність інгрупи»².

Щодо значущого Іншого, А. Триандафіліду вказує на те, що він має місце в історії кожної нації і визначає його як «зовнішню (other) групу, яка вплинула на розвиток ідентичності нації своєю «надихаючою» або «загрозливою «присутністю»³. Дослідниця, переглянувши свій попередній підхід до трактування як кількості, так і ролі значущих Інших⁴, зазначає, що таких образів може бути декілька, а модель взаємовідносин між ними може будуватися на основі того, що Інший є як предметом захоплення, прикладом для наслідування, так і джерелом загрози для культурного розвитку та/або незалежності, можливостей самовизначення, територіальної цілісності інгрупи. Сила протистояння значущому Іншому, при цьому, знаходиться в прямій залежності від ступеня відмінностей між ними⁵. Розвиваючи ідею про різновиди значущих Інших, А. Триандафіліду пропонує розділяти їх на внутрішніх (до яких вона відносить «етнічні меншини, які беруть участь у формуванні держави, в якому члени інгрупи становлять національну більшість») і зовнішніх (представлених трьома типами: 1) зіставна етнічна група (не меншість) в мультинаціональній державі, 2) «сусідні нації або національні держави», які змагаються за територію, і 3) «нації, національні держави або етнічні групи, територіально близькі до інгрупи, але які не заперечують її територіальних кордонів», але конкурують за культурну спадщину, міфи, символи, минуле)⁶.

Варто відзначити певну штучність і надмірність запропонованого авторкою поділу, обумовлені низкою причин: кількість запропонованих типів може динамічно змінюватися, а причина протиріч може бути комплексною. Разом з тим, в роботі А. Триандафіліду необхідно відзначити три важливих аспекти: 1) позначена нею логіка розрізнення внутрішнього значущого Іншого, щодо якого група може формувати власну ідентичність; 2) така, що знаходить підтвердження в дослідженнях із соціальної психології, практика посилення суперництва по мірі зниження набору відмінностей; 3) теза про те, що зумовлюють виділення такого Іншого всередині держави культурні, мовні відмінності, «так само як традиції, міфи походження, відмінні від таких у домінуючої нації»⁷. Можна припустити, що значущим Іншого робить найбільш істотна відмінність з уявними Нами, а підстави такого принципового розходження задаються ціннісними протиріччями.

Дещо відмінний від запропонованого А. Триандафіліду підхід до трактування внутрішнього іншого подано в праці К. Джонсона і А. Колман⁸. Розрізнення Іншого, яке вони досліджують, засноване на традиційному, територіальному (спатіальному) підході, при цьому вони, в якості рамки дослідження, використовують концепт внутрішнього орієнталізму, зазначаючи, що «розвиток дискурсу внутрішнього орієнталізму наслідуює патерн, відповідно до якого слабкий регіон спочатку підпорядковується у процесі внутрішнього колоніалізму, і потім йому приписуються негативні риси, такі як культурні чи моральна відсталість, що впливають з його подібного до колоніального стану»⁹. Розвиваючи запропоновану Д. Янсоном (D. Jansson) логіку внутрішнього орієнталізму, К. Джонсон і А. Колман, враховуючи сформоване в сучасній географічній науці розуміння сутності регіонів, наполягають на існуванні складної, діалектичної природи зв'язку

¹ Triandafyllidou, A. (2001). *Immigrants and National Identity in Europe*. New York: Routledge, 24.

² Там само, 26.

³ Там само, 32.

⁴ Triandafyllidou, A. (1998). National Identity and the "Other". *Ethnic and racial studies*, 21 (4), 600.

⁵ Triandafyllidou, A. (2001). *Immigrants and National Identity in Europe*. New York: Routledge, 33-35.

⁶ Там само, 36-37.

⁷ Там само, 33-34.

⁸ Johnson, C., Coleman, A. (2012). The Internal Other: Exploring the Dialectical Relationship Between Regional Exclusion and the Construction of National Identity. *Annals of the Association of American Geographers*, 102 (4), 863-880.

⁹ Там само, 866.

конструювання регіональної і національної (макрополітичної) ідентичності, в якій внутрішній Інший виявляється частиною процесу національного будівництва, з одного боку, і формування стійкої регіональної структури з іншого¹.

Спатіальний принцип у визначенні Іншого, хоча і є досить поширеним, але аж ніяк не єдиним, що проблематизується в політичних дослідженнях. Логіка конструювання Іншого, який задається різного роду темпоральними характеристиками, певною мірою відображена в роботах низки науковців: запропоноване Оле Вевером розуміння формування Іншого для макрополітичної спільноти як її «власного минулого, що ніколи не має стати її майбутнім»², було розвинуто Т. Діезом³. Відзначаючи історичну тяглість темпорального, принципу, який мав місце «у колоніальних типах іншування, що конституювали Захід, як географічну та культурну єдність» і допускали «сплетіння» темпорального і спатіального іншування, Т. Діез наголошує на дещо відмінному, втім, типологічно спорідненому характері іншування в Європейському Союзі, де темпоральний Інший будувався на контрасті до європейського передвоєнного минулого (опозиції Старої та Нової Європи), необхідності дотримання цінностей миру та поваги до прав людини, неприпустимості екстремізму, конфронтації та націоналізму⁴.

Відомий дослідник А. Абізادهх також зазначає, що основою для протиставлення можуть ставати й, приміром, «цінності минулої історичної ідентичності [...], власна історія, затягне минуле, що його прагнуть залишити позаду», причому реальність таких цінностей може бути доволі умовною⁵.

Отже, у процесі дискурсивного конструювання, символічні кордони відшуковуються і встановлюються не тільки в часі, а й у просторі. Бажано при цьому, аби ці декларовані кордони якомога більше відповідали кордонам національної держави (nation-state). Дискурсивно задані спатіальні кордони можуть бути ширшими за поточні державні, задаючи символічні межі втрачених, але таких, що все ще вважаються своїми територіями, охоплювати території, зазначені в конституюючих макрополітичну спільноту міфах, або меншими, що може призводити до формування внутрішнього Іншого. Темпоральні кордони, які відділяють Нас від Іншого, можуть бути задані рамками «міфу заснування», або травматичної події, що набуває символічного значення. Вони менш жорсткі, ніж просторові, ще більш «уявні», оскільки уявити виокремленого ними Іншого важче, він більш умовний, його розташування важко локалізувати.

Розгляд процесу конструювання Іншого в контексті завдань формування макрополітичної ідентичності, дозволяє відійти від традиційно дескриптивного його уявлення і говорити про нього як про сукупність цілеспрямованих дій. У свою чергу, привнесення представлення про мету такого конструювання передбачає певні результати, які можуть і повинні бути оцінені. Ця інтерпретація дозволяє застосовувати до аналізу результатів конструювання Іншого такі критерії як ефективність процесу, а також правильність або помилковість його результатів. Таким чином, з'являється можливість не тільки операціоналізувати поняття конструювання Іншого, а й дослідити процес його створення в подальшому емпіричному аналізі.

Саме ситуація, що передбачає будь-яку інструменталізацію таких представлень про Іншого, може задавати критерії оцінки наявних, так або інакше сформованих ідентичностей. Помилка конструювання Іншого при цьому визначається в співставленні до заданих умовами його існування меж із кордонами макрополітичної спільноти. Неспівпадіння кордонів Нас й Іншого в ситуації, коли такий Інший включатиме значну частину громадян однієї країни (що типологічно збігається з внутрішнім Іншим), буде слугувати підставою для підриву стратегії формування макрополітичної ідентичності.

При вибудовуванні наративу про сутність Нас, позначенні меж Іншого необхідний певний публічно обґрунтований, соціально прийнятний і узгоджений зі стратегією формування макрополітичної ідентичності консенсус щодо «місця розташування» цих кордонів.

¹ Там само, 867-869.

² Wæver, O. (1996). European Security Identities. *Journal of Common Market Studies*, 34 (1), 122.

³ Diez, T. (2004). Europe's Others and the Return of Geopolitics. *Cambridge Review of International Affairs*, 17 (2), 319-335.

⁴ Diez, T. (2004). Europe's Others and the Return of Geopolitics. *Cambridge Review of International Affairs*, 17 (2), 320-328.

⁵ Abizadeh, A. (2005). Does Collective identity Presuppose an Other? On the Alleged Incoherence of Global Solidarity. *American Political Science Review*, 99 (1), 58.

Тож кордони можуть вибудовуватися в різних відношеннях і проєкціях, що задаються відмінним комплексом соціокультурних, політичних критеріїв. Логікою, що задає кордони Іншого можуть ставати, в тому числі, культурно-національні, антропологічні, лінгвістичні характеристики. Можливо вибудовування таких кордонів на підставі загальних уявлень про природу національних рис та умови їхнього формування, відповідними інструментами в такому випадку будуть служити історична, національна і, пов'язана з нею, мовна, спрямована на «вирішення мовних проблем у державі, соціумі»¹ політики.

Представлення про сутність і якості Іншого, відносно якого соціальна група формує уявлення про себе, є важливою частиною процесу конструювання макрополітичної ідентичності. Практика дискурсивного формування таких уявлень детермінує постійний процес деліберативної, пошуку соціального консенсусу щодо критеріїв, які задають підстави для розрізнення Іншого та макрополітичної групи. Сучасна політична теорія розрізняє доволі різноманітний асортимент проєкцій і принципів, які обумовлюють логіку встановлення символічних кордонів такого розподілу. Вона будується навколо спатіальних і темпоральних, етнокультурних і мовних, ідейних, ціннісних відмінностей, які хоча і мають тенденцію до вибудовування послідовності бінарних опозицій, аж ніяк не творять строгої ієрархії, виділені типи, не протилежні один одному, можуть створювати певні перетини, визначаючи підстави для вибудовування комплексного образу Іншого. Втім, типологія Іншого, представлена в політологічних дослідженнях, в більшості випадків, задається бінарними опозиціями: зовнішній / внутрішній, агоністичний / антагоністичний, темпоральний / спатіальний, єдиний / множинний, значимий / той, що не виступає таким.

Залежно від характеристик, взятих за основу в процесі конструювання Іншого, його межі можуть не збігатися з кордонами держави, що, у свою чергу, може призводити до формування внутрішнього Іншого і значно ускладнювати або унеможливити реалізацію стратегії макрополітичної ідентичності, спрямованої на консолідацію громадян країни. Особливо небезпечними такі помилки у формуванні образу Іншого можуть бути для розділених за такими характеристиками спільнот.

Ускладнювати вибудовування Іншого, межі якого не призводили б до розколу макрополітичної спільноти, може наявність різних, альтернативних державі, акторів, що реалізують власні стратегії, і, відповідно, роблять цей процес менш контрольованим.

References:

1. Abizadeh, A. (2005). Does Collective identity Presuppose an Other? On the Alleged Incoherence of Global Solidarity. *American Political Science Review*, 99 (1), 45-60. [in English].
2. Adams, T. E. (2010). Social Constructivist Approach to Political Identity. [in:] Jackson II, R. L. (ed.) *Encyclopedia of Identity*. Thousand Oaks: SAGE, 2, 742-743. [in English].
3. Brooker, P. (2003). *A Glossary of Cultural Theory*. London: Arnold. [in English].
4. Classen, A. (2005). Other, the, European views of. [in:] Horowitz, M. C. (ed.), *New dictionary of the history of ideas*. Farmington Hills: Thomson Gale, 4, 1691-1698. [in English].
5. Diez, T. (2004). Europe's Others and the Return of Geopolitics. *Cambridge Review of International Affairs*, 17 (2), 319-335. [in English].
6. Genoni, M. R. (2010). Otherness, History of. [in:] Jackson, R. L. (ed.), *Encyclopedia of identity*. Thousand Oaks: SAGE, 526-530. [in English].
7. Johnson, C., Coleman, A. (2012). The Internal Other: Exploring the Dialectical Relationship Between Regional Exclusion and the Construction of National Identity. *Annals of the Association of American Geographers*, 102 (4), 863-880. [in English].
8. Kravchenko, S. (2011). *Slovar' novejshej sociologicheskoy leksiki: teorii, ponjatija, personalii (s anglijskimi jekvivalentami)* [Dictionary of modern sociological lexicon: theories, concepts, personalities (with English equivalents)]. Moscow: MGIMO-Universitet. [in Russian].
9. Levchenko, O. (2010). Mовna polityka [Language Policy]. [in:] Surmin, Y. (ed.) *Encyklopedychnyj slovnyk z derzhavnoho upravlinnya* [Encyclopedic Dictionary of Public Administration]. Kyiv: NADU, 445. [in Ukrainian].
10. Malinova, O. (2010). Simvolicheseskaja politika i konstruirovaniye makropoliticheskoy identichnosti v postsovetskoy Rossii [Symbolic politics and the constructing of macro-political identity in post-soviet Russia]. *Polis. Politicheskije issledovaniya* [Polis. Political Studies], 2, 90-105. [in Russian].
11. Malinova, O. (2017). Diskursivnoe ispolzovanie Drugogo [The Other in Political Discourse]. [in:] Semenenko, I. (ed.) *Identichnost': Lichnost', obshchestvo, politika. Jenciklopedicheskoe izdanie* [Identity: The Individual, Society, and Politics. An Encyclopedia]. Moscow: Ves mir, 661-666. [in Russian].

¹ Левченко, О. (2010). Мовна політика. [in:] Сурмін, Ю. (ред.), *Енциклопедичний словник з державного управління*. Київ: НАДУ, 445.

12. Mountz, A. (2009). The Other. [in:] Gallaher, C. Dahlman, C. Gilmartin, M. Mountz, A., Shirlow, P. *Key concepts in Political Geography*. Thousand Oaks: SAGE, 328-338. [in English].
13. O'Neil, N. B. (2010). Social Constructionist Approach to Personal Identity. [in:] Jackson II, R. L. (ed.) *Encyclopedia of Identity*. Thousand Oaks: SAGE, 2, 739-742. [in English].
14. Pashyna, N. (2019). Makropolitychna identychnist yak faktor politychnoi bezpeky u bahatoskladovykh suspiltvakh [Macro-political identity as the political factor of security in multi-compound societies]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii. Politolohiia* [Bulletin of Mariupol State University. Series: History. Political Studies] 26, 164-173. [in Ukrainian].
15. Triandafyllidou, A. (1998). National Identity and the "Other". *Ethnic and racial studies*, 21 (4), 593-612. [in English].
16. Triandafyllidou, A. (2001). *Immigrants and National Identity in Europe*. New York: Routledge. [in English].
17. Uhryn, L. (2013). Do problemy vyznachennia poniattia «makropolitychna identychnist» yak riznovydu kolektyvnykh identychnosti [To the problem of defining the concept of «macropolitical identity» as a kind of collective identities]. *Metodolohiia politychnoi nauky: materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii. Pershi metodolohichni chytannia* [Methodology of political science: materials of the All-Ukrainian scientific conference. The first methodological readings (Lviv, February 20-21, 2013)]. [in Ukrainian].
18. Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. New York: Cambridge University Press. [in English].
19. Wæver, O. (1996). European Security Identities. *Journal of Common Market Studies*, 34 (1), 103-132. [in English].